

VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN LIITON ILMASTONMUUTOSOHJELMA

”ILMASTOVIISAS VAPAA-AJAN ASUMINEN”

Ohjelman tarve

Ilmastonmuutos on todellinen, akuutti uhka ihmiskunnalle. Suomellakin on edessä jättimäinen, kompleksinen ongelma. Tarvitaan poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia toimenpiteitä ilmastonmuutoksen viivyttämiseksi ja ehkäisemiseksi. Toimenpiteet vaativat uudenlaista ajattelua ja kokonaisvaltaista muutosta, myös rakentavaa ja tasavertaista tapaa keskustella. Viranomaiset alkavat edellyttää ja media alkaa yhä näkyvämmiin vaatia välittömiä toimenpiteitä yhteiskunnan kaikilla sektoreilla.

Vapaa-ajan vietto sekä mökeillä että muualla vie huomattavan osan suomalaisten ajasta ja siihen liittyy toimintoja, jotka aiheuttavat huomattavia ilmastopäästöjä. Vapaa-ajan vieton tapoihin kiinnitetään todennäköisesti lähiaikoina huomiota päästöjen näkökulmasta. Tällöin ns. mökkeilyliikenteen päästöt joutunevat ensin kritiikin kohteeksi.

VAALin tulee olla herkkä ottamaan kantaa vapaa-ajan viettoon koskeviin uusiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. VAALilla on oltava valmiudet vastata vapaa-ajan asumista koskevaan päästökritiikkiin edunvalvontaa koskevassa toiminnassaan.

VAALin on tuettava jäsentensä ja kaikkien vapaa-ajan asukkaiden hyviä valintoja osana maanlaajuisia pyrkimyksiä ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi.

ILMASTONMUUTOSOHJELMA: ILMASTOVIISAS VAPAA-AIKA

VAALin ilmastonmuutosohjelma pyrkii edistämään muutoksia vapaa-ajan asuntojen käytössä ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi.

Ohjelman tehtävänä on lisätä VAALin valmiuksia:

1. Vapaa-ajan vieton tapojen muuttamiseksi ilmastoystävällisempään suuntaan,
2. Muutosehdotusten tekemiseksi vapaa-ajan asumista koskevissa yhteiskunnallisissa ja taloudellisissa käytännöissä,
3. Vapaa-ajan asumisen ilmastopäästöjä koskevaan kritiikkiin vastaamiseksi, ja VAALin ulkoisen kuvan ajantasaistamiseksi.

Vapaa-ajan asumisen aiheuttamat liikennepäästöt

Uhat

Maassamme on yli 500 000 vapaa-ajan asuntoa, joissa käy säännöllisesti noin 2,4 miljoonaa henkilöä. Mökeissä on 4,2 miljoonaa vuodepaikkaa, joilla yövytään miljoonia öitä vuodessa. Tällaisilla ns. kausiasunnoilla asutaan useimmiten lyhyitä aikoja eri vuodenaikoina, pääasiassa kesällä. Matkustaminen vakinaisen ja vapaa-ajan asunnon välillä, useimmiten henkilöautolla, liittyy olennaisena osana mökkeilyyn. Mökit ovat keskimäärin 50 – 250 km päässä vakituisesta asunnosta, elämäntilanteen mukaan matka ajetaan lähes joka viikonloppu. Pitkät mökkimatkat aiheuttavat isot ilmastopäästöt. Toisaalta on muistettava, että työmatkailu henkilöautolla rasittaa päästöjen vuoksi ilmastoa vielä enemmän.

Ilmastopäästöjen riski koskee myös muita vapaa-ajan vieton tapoja. Esimerkiksi mökkimatkat verrattuna ulkomaanlento- tai laivamatkailuun tuottavat kuitenkin vähemmän päästöjä. Lentoyhtiöt ja matkanjärjestäjät ovatkin ryhtyneet toimiin ulkomaanmatkailun vähäpäästöisyyden lisäämiseksi tai erilaisiin kompensatioihin lentämisestä.

Ratkaisuja

Joukkoliikennettä kehitettäessä tulee ottaa huomioon myös vapaa-ajan matkustustarpeet. Raide- ja muun julkisen liikenteen kehittäminen erilaisten käyttäjien matkustustarpeita paremmin palvelevaksi on välttämätöntä. Joukkoliikenne olisi suunniteltava siten, että vähäpäästöisillä kulkuvälineillä päästään suurempiin keskuksiin, solmupisteisiin järjestetään yhteiset reitit ja tuetaan haja-asutusalueen julkista liikennettä ja kuntien asiointiliikennettä. Korostettava julkisuudessa, että kotimaan matkailu on ilmastoa vähemmän rasittavaa kuin esimerkiksi lomakohteisiin lentäminen.

Vähäpäästöisten autojen hankintaa ja käyttöä on tuettava, mm. hybridi- ja kaasuauto, enenevästi sähköautot. Päästöttömien polttomoottorien markkinoille tuloa on seurattava. Sähköautoihin siirtyminen edellyttäne auto- ja polttoaineverojen korvaamista kilometriverolla, mikä puolestaan näkyisi pitkiä mökkimatkoja ajavien vapaa-ajan asukkaiden kohonneina matkakustannuksina. Sama vaikutus on polttomoottoriautojen käyttövoiman verotuksen korotuksella.

Auton omistamisen sijaan pitäisi harkita muita omistamis- ja käyttömalleja, kuten yhteiskäyttö- ja vuokra-autoja. Edistettävä kimpakyytejä mökeille.

Vapaa-ajan asunto

Uhat

Rakennus ja sijainti

Vapaa-ajan asunnon sijainti ja rakennuksen ominaisuudet määräävät pitkälti päästöjen riskejä. Sijainnin valinnan ratkaisee usein luonnonympäristö eli vesistö, marjamaat ja maisemat, jotka ohjaavat paikan valintaa etäällekin ”luonnon helmaan”, pitkien etäisyyksien päähän vakinaisesta asunnosta ja joukkoliikenteestä. Omakohtainen rakentaminen ja korjaaminen ovat väistymässä ja turvaututaan yhä useammin saatavilla oleviin ostopalveluihin.

Vuokramökkeily on yleistymässä. Nämä mökit ovat usein tiheästi käytössä jopa läpi vuoden, joten niiden sijainti ja ominaisuudet ovat erityisen merkittäviä päästöjen kannalta.

Lämmitys

Vapaa-ajan asuntojen lämmitysvaihtoehtoja on useita, joista jokaisella on omat päästöriskinsä. Mökillä on suosittua käyttää puuta lämmitykseen. Puun vääränlaiseen polttamiseen liittyvät ilmatoriskit alkavat olla tiedostettuja.

Jätehuolto

Maaseudulla ja haja-asutusalueilla ei vielä ole tarpeeksi kehittyntä jätelajittelua. Jätehuollon pitkien etäisyyksien vuoksi jätteiden keruun ohjeita voi olla vaikea noudattaa, mikä vaikeuttaa jätteiden hävittämistä ja kierrätystä. Mökit muodostuvat helposti käytöstä hylättyjen tavaroiden säilytyspaikaksi, mikä ei edistä niiden asianmukaista kierrätystä tai hävittämistä. Roskien poltto mökillä ei ole päästötöntä.

Jätevedet

Vapaa-ajan asunnoista 80 % sijaitsee rannoilla. Jätevesiä voi syntyä paljonkin ja niiden käsittelyyn liittyy edelleen ongelmia vapaa-ajan asunnoilla. Myös mattojen ja pyykin pesu laiturilla sisältää ympäristöriskejä. Jätevesien käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä on viime vuosina joustavoitettu, mutta normit ovat edelleen selkeät. Rantakiinteistöjen jätevesien käsittelyä koskeva lakisääteinen aikaraja syksyllä 2019 osoittautunee liian tiukaksi. Vapaa-ajan asuntojen täytyy kuitenkin täyttää asetuksen ehdot lokakuun 2019 jälkeen.

Ratkaisuja

Rakennus ja sijainti

Kuntien asemakaavoilla ja muilla rakennusmääräyksillä voidaan ohjata sekä uudis- että korjausrakentamista ekotalon suuntaan. Rakennusmääräyksiä on jatkuvasti kehitettävä myös vapaa-ajan asuntojen ilmastoystävällisyyden lisäämiseksi. Rakennusten – ja myös muun mökkeilyn – hiilijalanjälkilaskurit tekevät tuloaan. Rantakaavojen suunnittelussa on painotettava myös liikenteellisiä näkökohtia. Mökin ostopalvelujen yhteydessä tulee sekä tuottajien että ostajien kiinnittää huomiota mahdollisiin ilmatoriskeihin.

Lämmitys

Lämmityksen ilmastopäästöt on huomioitava jo rakennusvaiheessa. Ilmalämpöpumppu ja maalämpö ovat lämpöpattereita energiatehokkaampia. Edistettävä vähemmän kuormittavia energiamuotoja, kuten mökkikohtaiset aurinkovoimalat, vesivoima, tuulivoima ja jopa tuulimyllyt. Älykästä, vähän energiaa kuluttavaa kuivanapito-lämmitystä tulisi suosia.

Takat ja kiukaat ovat mökeillä yleisiä, joten mökkiläisiä on opastettava puiden kunnolliseen kuivatamiseen ja puun oikeanlaiseen polttamiseen. Mikäli tekniikka kehittyy, voi mökkisaunojenkin savupiippuihin tulla ajan kuluessa suodattimet.

Jätehuolto

Jätteet pitää pystyä lajittelemaan vähintään sekajätteeksi, muovijätteeksi sekä paperi, kartonki, lasi ja metalli erikseen myös haja-asutusalueilla. Keräysastioita tulee olla jokaisessa kylässä.

Keskuksissa tarvitaan lisäksi ongelmajätteiden keräys. Edistettävä jätteiden jälkikäyttöä, kierrätystä. Kompostointiin on edelleen opastettava.

Jätevedet

Vesiensuojelu on osa luonnonsuojelua. Mökin rannalta aukeavan vesistön kuntoa on seurattava ja esimerkiksi vältettävä pyykin ja mattojen pesua rannassa sekä vältettävä muita vesistöjä saastuttavia vanhoja mökkitapoja.

VAAL ry tulee jakamaan tietoa esim. oppaiden muodossa energian säästämiseen, puunpolttoon, jätteiden käsittelyyn ja kierrätykseen sekä jätevesien käsittelyyn.

Vapaa-ajan vieton tavat

Uhat

Mökkeily on monimuotoista. Mökillä voi viettää aikaa lukuisilla tavoilla, joilla kaikilla on oma vaikutuksensa hiilijalanjälkeemme, pienempi tai suurempi. Tähän vaikuttavat myös meneillään olevat nopeat muutokset mökkeilytavoissa.

Ratkaisuja

Jokainen vapaa-ajan asukas tekee mökkeillessään valintoja, joilla on merkitystä ilmastonmuutoksen hallinnan kannalta. Tavoitteena on tehdä ilmastoviisaasta arjesta uusi normaali, joka syntyy asumisesta, syömisestä, liikkumisesta ja muusta kuluttamisesta. Tähdätään siihen, että vapaa-ajallakin mietitään tekojen seurauksia, mikä edellyttää yleistä arvojen muutosta. Vapaa-ajan arkea tulisi tukea kohti uudenlaisia ilmastoviisaita ratkaisuja, mikä edellyttää mökkeilykulttuurin muutosta. Esimerkiksi mökeillä yleisten moottorikäyttöisten työkoneiden ja huviveneiden päästöjä on supistettava siirtymällä päästöttömiin tai vähäpäästöisiin laitteisiin.

Tiedon hankinta

Mökkeilyn ilmastoriskejä on kartoitettava, koska niistä tarvitaan enemmän näyttöä. Myös niihin liittyvät ilmastonmuutoksen torjunnat keinot edellyttävät lisää tietoa ja ymmärrystä, jotta tehokkaat keinot voidaan sovittaa mahdollisimman viihtyisään vapaa-ajan arkeen. VAALin on pyrittävä edistämään selvitysten ja tutkimusten toteutusta ja niiden tulosten välitystä.

Vapaa-ajan arjen valinnan ilmastomerkitseksen huomaa helpoimmin silloin, kun tietää toiminnan aiheuttavan ns. suoria päästöjä, esim. henkilöautolla ajo tai moottorisahan käyttö. Ilmastopäästöjen kannalta merkittäviä valintoja tehdään myös epäsuorasti, esim. suunniteltaessa mökin rakentamista, jolloin ilmastovaikutuksia on välittömästi vaikea nähdä. Myös näitä valintoja tukevaa tietoa VAALin tulee kerätä ja viestiä edelleen.

Ohjelman viestintä

VAAL kiinnittää viestinnässään huomiota

- yhteiskunnallisen keskustelun käynnistämiseen ja tietoisuuden levittämiseen sekä uudenlaiseen ajatteluun ja muutokseen sopeutumiseen
- uusien toimintamallien levittämiseen ja vakiinnuttamiseen
- asiaan liittyvien tutkimusten edistämiseen
- päätöksentekoon vaikuttamiseen.

VAAL viestii ilmastonmuutosohjelmaansa **Ilmastoviisas vapaa-aika** omien viestintävälineidensä avulla laajalti sekä jäsenilleen että kaikille vapaa-ajan asukkaille. Kohderyhmiä ovat myös viranomaiset, yritykset ja SYKE. Yhteydet mediaan ovat olennaisia ja säännöllisiä mediatiedotteita laaditaan. Yhteistyö Omakotiliiton kanssa ilmasto-ohjelman toteutuksessa ja sitä koskevassa viestinnässä on tarpeen.

Helsingissä 25.06.2019

Vaal ry
Hallitus